

Universitat
de les Illes Balears

TREBALL DE FI DE GRAU

DECREIXEMENT TURÍSTIC

Maria Magdalena Campins Mas

Grau de: Turisme

Facultat de: Turisme

Any acadèmic 2021-22

DECREIXEMENT TURÍSTIC

Maria Magdalena Campins Mas

Treball de Fi de Grau

Facultat de: Turisme

Universitat de les Illes Balears

Any acadèmic 2021-222

Paraules clau del treball:

Decreixement, Sostenibilitat, Post-Capitalisme, Recessió, Transició

Nom del tutor / la tutora del treball: Macià Blázquez Salom

Nom del tutor / la tutora (si escau)

Autoritz la Universitat a incloure aquest treball en el repositori institucional per consultar-lo en accés obert i difondre'l en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació

Autor/a		Tutor/a	
Sí	No	Sí	No
☒	☐	☒	☐

Resum

L'objectiu d'aquest treball de fi de grau és clarificar conceptes sobre el decreixement turístic mitjançant definicions i opinions per tal de poder entendre aquesta ideologia i poder-ne fer una reflexió.

La metodologia de treball és fer una recopilació d'idees i definicions proporcionades per varis autors a través de la immersió en diverses fonts bibliogràfiques a l'abast, com lectures i articles, i així realitzar una anàlisi de continguts i components. Primer, s'han llegit els articles citats i se n'ha abstret el més important de cada un, a continuació s'ha contrastat la informació i s'han interrelacionat els articles trobant idees en comú o en contra entre autors, per tal de recopilar les definicions del decreixement, els seus contraris, les teories, les hipòtesis, com posar-ho en pràctica, o la seva història. Finalment per a concloure s'ha fet una anàlisi dels resultats obtinguts i se n'ha fet una discussió crítica.

El decreixement va néixer en els anys 70 i és un moviment que tracta de canviar la situació socioambiental actual. El meu objecte d'estudi planteja que el creixement continuat ha fet que el medi ambient i la societat es trobin en crisi. Aquest moviment proposa realitzar un canvi en les institucions que gestionen la societat per tal de reduir el consum d'energia i la producció de forma planificada i redistributiva. És tracta d'una mesura controlada que promou utilitzar només el necessari per a viure, assegurant així el benestar de les generacions actuals, de les generacions futures i de tota la natura. Cal mencionar que molts autors coincideixen en que qui realment ha de decreixer són les classes socials del Nord global i no les del Sud global desafavorides i empobrides.

Creixement i decreixement no són antònims, doncs decreixer, no vol dir reduir el Producte Interior Brut de la societat o reduir el benestar, sinó que vol dir trobar un estat estable on hi hagi equitat entre rics i pobres, i en el qual es promogui la sostenibilitat i la cura de l'entorn. De la mateixa manera, decreixement i recessió tampoc estan relacionats ja que el decreixement es una reducció controlada que provoca beneficis en tots els àmbits, mentre que la recessió ocorre de manera totalment descontrolada i provoca impactes negatius com la crisi.

En aquest treball s'ha traslladat el decreixement dins el sector del turisme, donat que aquest genera nombrosos impactes negatius tant en la societat com en la natura i per això cal cercar solucions. El decreixement turístic proposa prioritzar el benestar de les comunitats locals, un turisme sostenible, estàtic i de consum-lent, i prioritzar la qualitat davant de la quantitat. Per a això proposa que les institucions canviïn la seva gestió cap a models post-capitalistes. Balears de fet ja ha començat a implementar polítiques de decreixement turístic.

Tot això, ens segueix deixant dubtes com: Quin és el següent pas per a poder decreixer turísticament? Cap a quin sector haurien d'anar enfocades les noves polítiques? i està realment la societat disposada a realitzar un canvi dràstic en els seus patrons de producció?

Índex

Objectius.....	1
Metodologia.....	1
Resultats de la recerca.....	2
Decreixement.....	2
Decreixement i creixement.....	3
Decreixement i capitalisme.....	5
Decreixement i recessió.....	6
Decreixement en els països del Nord i del Sud.....	7
Conseqüències del turisme.....	7
Decreixement turístic.....	10
Transició post-capitalista cap al decreixement turístic.....	13
Discussió dels resultats.....	16
Cloenda.....	18
Bibliografia i Web-grafia.....	19

Objectius

L'objectiu general d'aquest treball de fi de grau (TFG) és principalment posar clarícia al tema que dona títol al treball, és a dir, al decreixement turístic. En acabar de llegir-ho tot, qualsevol persona hauria de poder definir per sí mateixa què és el decreixement turístic i també què és el decreixement en general ja que és el concepte clau de tota la recerca i sense entendre el decreixement no podem relacionar aquest concepte amb el turisme.

Els objectius específics són, primer de tot, definir i posar en context el decreixement com a concepte i a continuació com a moviment. S'ha relacionat decreixement i creixement; decreixement i capitalisme i decreixement i recessió per a poder ampliar el marc de situacions i preguntes per resoldre i així obtenir una definició més clara. Una vegada definit el concepte clau, l'objectiu es converteix en definir, explicar i analitzar el decreixement turístic i basant-nos en diversos autors, proposar com es pot aconseguir.

L'objectiu secundari és plantejar una sèrie de qüestions, relacionades amb com solucionar la crisi ambiental i social amb l'ajuda del decreixement i del decreixement turístic a les Illes Balears, per tal de deixar oberta una possible investigació futura.

Metodologia

La metodologia seguida per a realitzar el treball ha constatat de tres parts. En primer lloc, s'han llegit un total de catorze articles de diferents autors. Per a localitzar aquests articles, he fet servir les recomanacions del meu tutor del treball de fi de grau, Macià Blázquez Salom i del meu professor de "Business Ethics" i "Corporate Sustainability" de la Hochschule Heilbronn, Ted Azarmi.

A mesura que he realitzat la lectura de cada article, he valorat aquells conceptes que eren més rellevants en la investigació i que d'una manera o altra servien per a entendre millor el decreixement i n'he elaborat un resum amb les meves paraules. Una vegada he tingut tots els resums he començat a relacionar els conceptes que tenien en comú cada article, obtenint la part del treball de "resultats de la recerca", on es contrasten les idees de diferents autors sobre un mateix tema relacionat amb el decreixement o amb el decreixement turístic.

Finalment, per a realitzar l'apartat de "discussió de resultats" he fet introspecció per a saber quines preguntes continuaven sense estar resoltes en el meu cap i quins problemes i conflictes interns m'havien sorgit a l'hora de llegir o redactar. També he traslladat tot l'apartat en l'àmbit del turisme de les Illes Balears utilitzant l'anàlisi de les polítiques i controvèrsies socials sobre el tema del decreixement.

Resultats de la recerca

DECREIXEMENT

Què és el primer que se'ns ve al cap quan parlem de decreixement? I de decreixement turístic? Al llarg dels anys, molt autors han parlat d'aquesta ideologia tractant d'aclarir qüestions com què és, com aconseguir-ho, quins beneficis o perjudicis té o quina relació té amb el propi creixement. A continuació, es farà una **anàlisi teòrica** de les diferents lectures que s'han fet sobre el decreixement per tal de poder sintetitzar i contrastar les definicions donades al concepte i així, poder interpretar millor aquest moviment. També s'interrelacionarà amb el turisme, per tant, parlarem del decreixement turístic.

El terme "decreixement" va néixer durant els anys 70 quan alguns autors com Gorz (1972) i Georgescu-Roegen (1979) utilitzaren la paraula francesa "**Décroissance**" per a referir-se al decreixement. Però no és fins uns vint anys després quan el terme es torna popular i es converteix en un lema activista. A França ocorre al 2001, a Itàlia al 2004, a Catalunya al 2006 i al 2008 és acceptat com a terme en anglès. El concepte ha estat introduït en el context del món del turisme molt recentment (Andriotis, 2014).

Georgescu-Roegen defensava que el decreixement tracta de fer que el consum sigui de cada vegada menor ja que tots aquells recursos **escassos**, s'acabaran en un moment o altre, doncs, com la mateixa paraula diu, són escassos perquè són limitats (Gorz, 1980 [1977]) citat per D'Alisa, Demaria i Kallis, 2015).

Com a oració per a resumir el concepte de decreixement podríem dir que "Normalment, el decreixement s'associa a la idea de que lo petit pot ser hermós" (D'Alisa, Demaria, i Kallis, 2015, p. 3). Seguint el que digué Georgescu-Roegen, una de les definicions que podem trobar està basada en les paraules de Kallis (2018) i Latouche (2009) (citats per Hickel, 2020), ambdós autors el defineixen com al fet de reduir el **cabal** de consum d'energia i la utilització de recursos per tal de que el creixement econòmic deixi de deteriorar els límits planetaris i deixi de xocar amb el medi ambient. Doncs, actualment vivim en un sistema econòmic que es troba en un creixement constant. Per a Kallis i March (2014), el defensor més important del decreixement fou precisament Latouche (2009). Aquest antropòleg econòmic senyalava que el decreixement era un projecte de descolonització de l'imaginari del creixement. A mode de reafirmació del seu raonament sobre les conseqüències del creixement, cal dir que Latouche creia que en els països occidentals i desenvolupats, predomina la idea de produir en excés per a que els usuaris puguin comprar en excés (Latouche, 2009, citat per Kallis i March, 2014). Aquest autor creà una utopia basada en "les vuit R del decreixement", aquestes són: reavaluar, re-conceptualitzar, reestructurar la producció més enllà del capitalisme, redistribuir tant en el Nord com en el Sud com dintre dels mateixos països, re-localitzar l'economia i reduir, reciclar i reutilitzar els recursos (Latouche, 2009, citat per Kallis i March, 2014).

Una altra idea que es planteja en relació a aquest moviment és la que ens proposen D'Alisa, Demaria, i Kallis (2015). Per a ells, el decreixement no és tan sols produir i utilitzar menys del que produïm i utilitzem avui dia, sinó canviar la societat creant una estructura diferent amb diferents funcions, diferents recursos, diferents cadenes de producció, diferents activitats, diferents rols, etc, en definitiva, **reestructurar** la societat tal i com la coneixem. A més, no tots els sectors han de seguir aquest patró de reducció, sectors com l'educació, la sanitat o les energies renovables han de seguir florint de manera qualitativa:

“Des del punt de vista constructiu, l'imaginari del decreixement es centra en l'economia reproductiva dels ciutadans i en la recuperació dels vells – i la creació de nous- bens comuns. La cura en **comú** s'encarna en noves formes de recolzar-se en noves institucions governamentals, com el treball compartit o la renda bàsica i màxima, institucions que poden alliberar el temps del treball remunerat i posar-lo a disposició d'activitats comunitàries i de cures no remunerades.” (D'Alisa, Demaria, i Kallis, 2015, p. 4)

Per a entendre millor que és el decreixement, a nivell **macroeconòmic** Kallis afirma que és la utilització de menys energia, menys materials i per tant, la creació de menys residus, per tal d'aconseguir el benestar de la població; a nivell **microeconòmic**, D'Alisa explica que seria aquell conjunt d'iniciatives que poden prendre els ciutadans a nivell individual com el simple fet de reciclar, anar en bicicleta, utilitzar energies renovables, etc (Kallis, 2018; D'Alisa et al., 2013, citats per Fletcher et al., 2019).

Kallis i March (2014), estudien la novel·la d'Úrsula Le Guin (1974) titulada *Els desposseïts* per a il·lustrar-ho. Aquesta novel·la està basada en un món no capitalista anomenat Anarres, on la senzillesa i l'austeritat no impedeixen el benestar social. També hi apareix un altre món anomenat Urras, on hi domina l'**abundància** i el creixement continu. En un anàlisi que fa Le Guin, comprenem que les limitacions que hi ha a Anarres no resulten en sensació d'escassetat, ja que els pobres d'allà tenen sensació d'abundància. No obstant, alguns ciutadans d'Urras si que experimenten la pobresa. Així, el protagonista de la novel·la conclou que l'abundància d'Urras és innecessària doncs no hi ha res allà que sigui vital pels que viuen a Anarres (Le Guin, 1974, citat per Kallis i March, 2014). Basant-se en el llibre, Kallis i March (2014), ens introdueixen la idea de Latouche de que s'ha de superar la por al no-creixement si es vol un futur allunyat del capitalisme.

DECREIXEMENT I CREIXEMENT

Molts autors, qüestionen la paraula decreixement com a tal ja que pot ser associada a un fet negatiu, no obstant, Latouche defensa que el que s'ha d'aconseguir es **desvincular** la paraula creixement d'un fet positiu (Latouche, 2009, citat per D'Alisa, Demaria, i Kallis, 2015). D'Alisa, Demaria i Kallis (2014) (citats per Kallis i March, 2014) proposen que el decreixement no és l'antònim del creixement sinó que aquest obre nous espais i imaginaris, encara per a estudiar.

A més, està molt allunyat del que és la recessió i del descens del Producte Interior Brut (PIB), doncs realment és la proposta d'un món totalment nou i amb altres ideals. No obstant, aquests mateixos autors en un altre dels seus articles afirmen que si bé, no són contraris, els conceptes que qüestiona el decreixement són precisament el creixement, el capitalisme, el PIB i la mercantilització (D'Alisa, Demaria i Kallis, 2015).

Muraca (2012) i Ingham (1993) (citats per Andriotis, 2014) fan una crítica al creixement i al **desenvolupament** massiu dient que aquest està enfocat únicament als béns i no al benestar social i que a més, provoca una major diferència i desigualtat entre rics i pobres. De fet, aquells que creuen que és possible continuar creixent econòmicament per tal de millorar el benestar de la societat, segons Georgescu-Roegen, no són realistes (Gorz, 1980 [1977], citat per D'Alisa, Demaria i Kallis, 2015). Víctor (2008) (citat per Andriotis, 2014) defensa el decreixement dient que la conseqüència de produir menys bens i serveis innecessaris és que el planeta estarà menys contaminat.

Una altra crítica que trobem sobre el creixement és la que fa Daly (2008) (citat per Hall, 2010):

“L'economia del creixement està fracassant. En altres paraules, l'**expansió** quantitativa del subsistema econòmic augmenta els costos ambientals i socials més ràpidament que els beneficis de la producció, fent-nos més pobres i no més rics, almenys en els països d'alt consum.” (Daly, 2008, p. 2)

De manera molt similar, Czech (2006) (citat per Hall, 2010) també es mostra en contra del creixement econòmic dient que “Mentre el creixement econòmic sigui l'**objectiu**, el progrés tecnològic no es traduirà en conservació de la biodiversitat, sinó en l'ampliació del nínxol humà i el consum de més recursos naturals” (Czech, 2006, p. 1563). També afirma que “certament un major PIB no pot ressuscitar una espècie extingida” (Czech et al., 2005, p. 791).

Per a molts autors i investigadors, el creixement té **límits**, no tan sols uns límits marcats pels recursos escassos sinó, límits marcats per la injustícia que va lligada a ell. Doncs els rics i les classes socials més altes es beneficien del creixement mentre que aquelles persones més pobres i amb menys recursos acaben pagant els costos del creixement. És així com sorgeix el concepte de la justícia ambiental. Per a començar i en relació amb el que acabem de dir, el creixement té límits socials ja que tothom vol ser millor i tothom vol créixer de cada vegada més, sense tenir en compte que l'únic que fem és créixer a la vegada i encarir les posicions més altes, obtenint com a resultat un empitjorament de la competència posicional i una falta de satisfacció general (Skidelsky i Skidelsky, 2012, citat per D'Alisa, Demaria i Kallis, 2015). “Una vegada satisfetes les necessitats materials bàsiques, els ingressos addicionals es dediquen de cada vegada més als béns de posició (per exemple, una casa més gran que la del veí)” (D'Alisa, Demaria i Kallis, 2015, p. 6).

Uns altres límits del creixement són els límits marcats pels ecosistemes del planeta, doncs la petjada ambiental de diòxid de carboni generada pel creixement continu afecta greument als ecosistemes. Així, els recursos de la terra també suposen un límit per al creixement ja que l'energia necessària per a produir s'està **esgotant** i accelerant alhora el canvi climàtic (D'Alisa, Demaria i Kallis, 2015).

“Fins ara, gaire bé no hi ha països que puguin presumir d'una reducció absoluta de l'ús dels materials o de les emissions de carboni mentre creixen. Quan ho fan, és perquè han externalitzat les activitats industrials brutes al món en desenvolupament.” (D'Alisa, Demaria i Kallis, 2015, p. 7).

DECREIXEMENT I CAPITALISME

Segons la teoria de que “El creixement evita el conflicte redistributiu i sosté políticament el capitalisme.” (D'Alisa, Demaria i Kallis, 2015, p. 10), aturar el creixement significa entrar en una etapa de post-capitalisme, doncs com la mateixa paraula indica, en el sistema econòmic capitalista, el capital s'**acumula**. Si promovem el decreixement i deixem de crear i utilitzar recursos innecessaris, és a dir, si deixem d'acumular capital, deixem enrere el capitalisme (Skidelsky i Skidelsky, 2012, citat per D'Alisa, Demaria i Kallis, 2015). La relació entre creixement i capitalisme és clara, doncs encara que durant el capitalisme hi pot haver èpoques de zero creixement, aquest és necessari per tal d'evitar l'explotació dels treballadors i com a conseqüència, entrar en un període de desestabilització (Blauwhof, 2012; Harvey, 2010, citats per D'Alisa, Demaria i Kallis, 2015).

Kallis i March (2014) parlen sobre el capitalisme dient en resumides paraules que és un sistema que tan sols beneficia a una petita part de la població (els adinerats), i que a més és un sistema totalment innecessari que crea conseqüències desastroses per l'entorn que ens envolta. “El capitalisme produeix escassetat relativa per mitjà dels tancaments, les **desigualtats** de posició i la promesa d'elecció il·limitada” (Kallis i March, 2014, p. 4) i a més “no necessitem “desenvolupar” per a aconseguir el suficient, perquè ja tenim, i en certa manera sempre hem tingut, el suficient. El que necessitem és lluitar per les institucions que ens permetin viure amb el suficient” (Kallis i March, 2014, p. 8).

Foster i Liodakis es plantegen fins quin punt pot ser possible el decreixement dins d'un sistema econòmic capitalista (Foster, 2011; Liodakis, 2018, citats per Fletcher et al., 2019). També Gorz (1972) es va qüestionar una pregunta clau per al decreixement: “És l'equilibri de la Terra per el que el no-creixement – o inclòs el decreixement – de la producció material és una condició necessària, **compatible** amb la supervivència del sistema capitalista?” (Gorz, 1972, p. 4, citat per D'Alisa, Demaria i Kallis, 2015, p. 2).

En aquest punt, comença un debat de si recolzar el decreixement del qual estem parlant és seguir un pensament realista o no. Kallis va més enllà i proposa que “el creixement es part del capitalisme: abandonar la recerca del creixement

requereix una **transició** més enllà del capitalisme” (Kallis, 2018, p. 163, citat per Fletcher et al., 2019, p. 1754) . De fet, Kerschner, Wächter, Nierling, i Ehlers (2018) (citat per Fletcher et al. 2019) defensen la possibilitat de crear un futur on es pugui viure amb menys recursos i per tant provocant una menor petjada ambiental. “La transició cap al decreixement no és una trajectòria sostinguda de descens, sinó una transició cap a societats convivents que viuen de forma senzilla, en comú i amb menys” (D’Alisa, Demaria i Kallis 2015, p. 11)

Andriotis (2014), defensa la transició de la qual parlen aquests autors dient que l’economia haurà de ser més petita i per a aconseguir-ho, s’haurà de **reduir** la producció i el consum. D’aquesta manera i seguint aquest patró, poc a poc ens allunyarem del creixement, el qual es tant nociu per el medi ambient i per a la societat (Andriotis, 2014).

En aquest nou món **post-capitalista** que es crearia amb el decreixement sorgirien noves pràctiques i costums dins la societat com cooperatives, horts urbans, comunitats de veïns, mercats d’intercanvi, etc (Conill et al, 2012, citat per D’Alisa, Demaria i Kallis, 2015). I a més, augmentaria el paper dels béns i de les propietats comuns i es reduiria el paper del treball assalariat (D’Alisa, Demaria i Kallis, 2015).

Una altra manera de veure la transició cap al decreixement és la que ens donen molts autors, com Latouche, que creia que la transició cap al decreixement començaria amb la política parlamentaria. Aquests han ideat plans o maneres per a poder canviar el sistema actual i convertir-lo en un sistema de decreixement (Latouche, 2009, citat per D’Alisa, Demaria i Kallis 2015). Una hipòtesis existent sobre aquest tema és que la transició serà **gradual** tal i com ja ha ocorregut en el passat. En el nostre cas, es creu que a partir de les pràctiques populars i les institucions monetàries i de benestar sorgirà el canvi de sistema.

DECREIXEMENT I RECESSIÓ

No hem de confondre el concepte de decreixement amb una reducció del PIB. El decreixement, com s’ha definit abans, és una reducció planificada i consensuada del consum d’energia i materials utilitzats. Tal vegada, els efectes secundaris del decreixement poden ser canvis en el PIB, no obstant, s’ha de trobar la manera de reestructurar l’economia per tal de que aquests canvis siguin positius. De fet, el decreixement es proposa com a un fet positiu, tenint en compte que, en l’actualitat, en el món en el que vivim de constant creixement econòmic, seguir creixent al mateix ritme és, a més d’in necessari, perjudicial per al medi ambient (Hickel, 2020). Segons Hickel (2020, p. 5) “el decreixement és part d’un pla per a aconseguir una **transició** ràpida cap a les energies renovables, restaurar els sols i la biodiversitat i revertir el deteriorament ecològic”. Tampoc hem de confondre el decreixement amb la recessió. Autors com Foster (2011), Schwartzman (2012) o Navarro (2013) (citats per Fletcher et al., 2019) entre molts altres, critiquen el decreixement que proposen Latouche i altres autors ja que ho relacionen amb la

recessió i proposen que no s'ha de decreixer en àmbits com les energies renovables o l'agricultura (Kallis i March, 2014).

La primera diferència a més, rau en la **planificació** de cada un, doncs mentre que el decreixement és una reducció planificada de la producció, una recessió no està planificada i a més, mentre que la intenció del decreixement és reduir les desigualtats i millorar el ben estar social, la recessió provoca el contrari (Hickel, 2020). Per altra banda, quan parlem de reduir dins el context de decreixement, parlem de disminuir aquelles activitats ambientalment nocives i augmentar aquelles que ajuden a l'entorn, a la societat i a la igualtat (Hickel, 2020).

DECREIXEMENT EN EL NORD I EN EL SUD

El que es proposa és que qui ha de decreixer són les classes socials i aquells països amb ingressos elevats i benestar social i econòmic, els quals utilitzen un excés d'energia i materials, no classes socials o països que encara es troben en desenvolupament i necessiten créixer econòmicament per a poder satisfer les necessitats humanes (Hickel, 2020). Cal diferenciar entre aquells països consumistes del Nord, per exemple responsables del 92% de les emissions de CO² i aquells països que es troben al Sud, els quals encara es troben en vies de desenvolupament i sofreixen totes les conseqüències de la contaminació (Hickel, 2020). L'ideal que es planteja és crear un sistema de **contracció i convergència** on, aquells del Nord s'involucrin en un decreixement i una disminució de l'ús excessiu dels recursos i els del Sud tinguin un creixement controlat (Fletcher et al., 2019).

Una de les preocupacions que surt a la llum quan es tenen en compte els països del Sud dins el funcionament del decreixement és que moltes energies són exportades des dels països del Sud cap als països del Nord i si els països rics redueixen el seu consum, això afectarà a l'economia dels països pobres. No obstant cal posar en una balança si el que els pot dur a la seva destrucció és aquesta disminució d'ingressos o el **col·lapse ecològic** que sofriran si els països del Nord continuen provocant impactes ambientals nocius per a la Terra (Hickel, 2020). La solució a aquesta controvèrsia és oferir salaris justos per la mà d'obra dels països del Sud i preus equitatius pels recursos exportats i això provocaria el decreixement del qual hem estat parlant en els països del Nord i la igualtat en el món (Hickel, 2020).

CONSEQÜÈNCIES DEL TURISME

Abans de parlar sobre el decreixement turístic, anem a posar-nos una mica en context per tal d'entendre per a què és necessari el decreixement turístic i quines altres alternatives s'han plantejat. Així, en aquest apartat es mostren les conseqüències del turisme tant per a la societat com pel medi que ens envolta.

Des dels primers viatges a l'actualitat, el turisme s'ha trobat en un creixement constant, afectant fins i tot a la sostenibilitat (Fletcher et al., 2019). Com a conseqüència, hi ha hagut una creixent preocupació per l'**impacte** del turisme de

masses en el medi ambient i s'han intentat cercar alternatives o solucions inclòs fora de l'àmbit del turisme (acadèmiques i polítiques).

No podem negar que el gran volum de viatges turístics globals està augmentant el nivell de **contaminació** degut majoritàriament al CO² emès pels transports, la pèrdua de biodiversitat degut a l'efecte hivernacle que provoquem i al fet d'apropiar-se d'espais naturals i la pèrdua de sòl relacionat amb l'oci, allotjaments o infraestructures de tràfic. Una altra conseqüència nociva per al medi ambient és el transport no planificat de la biota, és a dir malalties que afecten tan a humans com a la natura (animals i plantes) (Hall, 2009). Aquest intercanvi no intencionat de biota és tan nociu que les invasions d'espècies exòtiques, segons el Conveni sobre Diversitat Biològica, són considerades "amenaces a la biodiversitat" (McGeoch et al., 2006, citat per Hall, 2009). Segons Hall i Lew, si haguéssim de dir una cosa bona que hagi aportat el turisme al medi ambient seria que gràcies a aquest s'han creat parcs nacionals i àrees protegides (Hall i Lew, 2009, citat per Hall, 2009). A tots aquests pros i contres que s'han mencionat sobre el turisme, el que podem afirmar segons Martens i Spaargaren (2005) (citat per Hall, 2009) és que en general, no és possible considerar el turisme com a indústria respectuosa amb l'ecosistema que ens envolta.

"L'escala i els índexs de canvi han augmentat de forma dramàtica com a resultat directe de l'**acció humana** relacionada amb el consum de recursos naturals, la creació de nous hàbitats per als éssers humans i els residus del consum i la producció humanes." (Hall, 2010, p. 131)

El turisme té efectes i impactes en totes les seves etapes tant temporals com en l'espai, des de que s'inicia el viatge fins que s'acaba, des del lloc d'origen fins al lloc de destí i viceversa (Hall, 2005, citat per Hall, 2010). I a més, s'ha demostrat que el que provoca major canvi climàtic és el transport utilitzat per a desenvolupar aquest sector, per tant, no tan sols hem d'estudiar els **efectes** en el destí i en l'origen sinó que cal estudiar el viatge d'inici a fi (Scott et al., 2008; Hall, 2007a; Gössling, 1999, citats per Hall, 2010).

És important mencionar que tots els impactes relacionats amb la contaminació, l'explotació dels treballadors, la inquietud social, entre altres, provocats per la sobreexplotació turística, s'han agreujat degut a la pandèmia de la **COVID-19**. Doncs, si bé és cert que, el temps de quarantena, les restriccions per viatjar i el toc de queda han fet que els impactes ambientals es reduïssin, els impactes econòmics i com a conseqüència la sensació general de que cal continuar creixent han estat molt notables (Cañada i Murray, 2021, citat per Fletcher et al., 2021).

Trobem dues visions distintes sobre els efectes del turisme en el medi ambient, doncs, qui s'aprofita del sector a nivell econòmic i les institucions principals no veuen els mateixos impactes que qui estudia el sector; sent aquests segons, més realistes ja que a més també tenen en compte que com hem dit anteriorment, el turisme no tan sols afecta al destí sinó que afecta a la zona generadora del

turisme i a les regions de trànsit (Hall, 2008, citat per Hall, 2009). Per tal que el turisme sigui realment una indústria sostenible i respectuosa amb l'entorn, tant el propi sector com els governs han de reconèixer els seus impactes **reals**, tan negatius com positius (Hall i Lew, 2009, citat per Hall, 2009).

Quan sorgí el concepte de sostenibilitat la preocupació davant de tots aquests impactes mencionats continuà augmentant i damunt la dècada dels 80, el turisme sostenible va començar a fer-se popular (Hall, 2009). En un principi, es creia que els impactes eren locals però més endavant sorgí la idea de que aquests impactes realment són **mundials** (Hall, 2010).

Hall (2010) sosté que, encara que des de fa ja dècades sorgí el concepte de turisme **sostenible**, aquest sector és de cada vegada menys sostenible. Segons Hall (2010) i Sachs (1993) (citat per Hall, 2010) el desenvolupament sostenible és un joc de paraules que representa la unió entre economia (desenvolupament) i ecologia (sostenible). Baeten (2000) (citat per Hall, 2010) afegeix que tant govern com institucions pretenen fer creure que és possible pal·liar la crisi ecològica sense que el capitalisme i l'economia es vegin afectades.

La Organització Mundial del Turisme (OMT) i el Programa de las Naciones Unides pel Medi Ambient (UNEP) (2005) (citat per Hall, 2010) reconeixen tres dimensions del desenvolupament sostenible les quals han d'estar amb **equilibri** per a complir l'objectiu de la sostenibilitat. Aquestes són la sostenibilitat econòmica que assegura el benestar econòmic de la societat i de les empreses a llarg termini, la sostenibilitat social relacionada amb els drets humans i la igualtat i finalment la sostenibilitat mediambiental que requereix la conservació dels recursos tant finits com infinits. Per a mantenir-los en equilibri caldria, segons Edgell (2006) (citat per Hall, 2010), elaborar polítiques a llarg termini i amb visió de futur que gestionin l'equilibri entre societat, economia i medi ambient.

Actualment, en temps de post-pandèmia i ja des de molt abans com hem dit, tant la OMT com el Consell Mundial de Viatges i Turisme (WTTC) defensaven el turisme sostenible per tal de reduir els impactes creats per la sobreexplotació dels terrenys (Fletcher et al., 2021). Així, proposen aprofitar la desescalada que hi ha hagut i començar de nou introduint la sostenibilitat en el sector i a més tornar a créixer per a recuperar-lo. Aquest ideal de tornar a créixer, segons Fletcher et al. (2021) va en contra del decreixement i de qualsevol solució a la sobreexplotació perquè es proposa pal·liar els impactes negatius del creixement amb més creixement. A més, una qüestió que sorgeix és el grau de **compatibilitat** entre l'economia capitalista, la qual depèn del creixement, i la sostenibilitat de la qual els líders del sector turístic parlen (Schmelzer, 2016, citat per Fletcher et al., 2021). La OMT (2018) i altres institucions, defensen per contra que sí que és possible continuar creixent de manera sostenible si es canvia la manera de gestionar el sector i proposen descentralitzar, desestacionalitzar, canviar la tipologia de turisme, entre altres per tal de reduir o abolir el turisme de masses (Akbulut, 2021; Hickel i Kallis, 2020; Milano, 2017, citats per Fletcher et al., 2021).

Trobem aquí un debat obert entre els que defensen el creixement sostenible i aquells que es situen a favor d'una **reorientació** total de la indústria centrada en el decreixement per tal d'aconseguir la sostenibilitat, l'equitat, la justícia i el benestar social (Andriotis, 2018; Fletcher et al., 2020; Hall et al., 2020; Akbulut 2021; Kallis, 2018, citats per Fletcher et al., 2021).

A més del turisme sostenible i el decreixement turístic, altres alternatives al turisme de masses que promouen la sostenibilitat i la cura de l'entorn són: turisme alternatiu, turisme comunitari, turisme pro-pobre, eco-turisme o turisme basat en la naturalesa entre altres (Hall i Lew, 2009; Gössing i Hall, 2006, citats per Hall, 2009).

Cal tenir en compte que la **sobreexplotació** d'un destí ve provocada per la massiva quantitat de turistes que el visiten i el conjunt de les seves decisions de manera individual, però en realitat cada un d'aquests turistes pot pensar que la seva visita és beneficiosa pel destí ja que genera un moviment en l'economia (Hall i Lew, 2009, citat per Hall, 2009). Aquests problemes de sobreexplotació s'han solucionat aplicant principis com "qui contamina paga" o amb la corporativització o privatització de les zones turístiques. En el cas d'alguns bens comuns, es sol acudir a un tractament de "bé comú" per tal de poder fer ús dels recursos públics per a poder evitar-ne la seva degradació degut a l'excessiu ús i mantenir-ho en bon estat encara que empreses privades se n'acabin beneficiant (Hall, 2009).

Una altra solució que s'ha plantejat es basa en distints enfocaments. L'enfocament cap a l'eficàcia, centrat en un ús eficient dels recursos, en el reciclatge i en la reducció de les emissions. Un segon enfocament és el del "consum lent" i està relacionat amb una nova normativa, programes d'ús dels productes locals, consum ètic, noves polítiques de consum, etc (Hall, 2007 citat per Hall, 2009). Aquest darrer enfocament està relacionat amb el decreixement turístic doncs també pretén trobar una economia **estable** reduint la petjada ecològica global, millorar la situació dels països pobres del Sud, redistribuir la riquesa, millorar la qualitat de vida, etc (Hall, 2009).

En termes generals, el turisme no ha estat mai l'objecte d'estudi principal de les investigacions del decreixement, no obstant les investigacions sobre el turisme sí que han parlat freqüentment sobre el decreixement i no tan sols dins el concepte de turisme sostenible sinó que també s'han investigat altres formes de desenvolupament **alternatiu** (Hall i Brown, 2006, citat per Hall, 2009).

DECREIXEMENT TURÍSTIC

A partir d'aquí, anem a relacionar tot el que sabem fins ara sobre el decreixement i les seves conseqüències, amb el turisme. Aplicant les pautes per a unir decreixement i turisme, Hall diu que hem d'aconseguir un turisme en estat estàtic, on predomini la **qualitat** davant de la quantitat (Hall, 2010).

Així, cal plantejar-se com podem mantenir el creixement del turisme sense seguir posant en perill la integritat del medi ambient i de la societat (Fletcher et al., 2019). Molts pensadors i escriptors van contribuir a desenvolupar les primeres idees del concepte i Latouche va afirmar que el decreixement turístic ja no era una teoria sinó que s'havia convertit en una **necessitat** a nivell social, doncs la seva idea principal era mantenir la prosperitat limitant el ritme de creixement i desenvolupament per aconseguir beneficis socials, econòmics i mediambientals (Latouche, 2003, citat per Fletcher et al., 2019).

Segons Fletcher, et al. (2019, p. 1750) “hi ha un impuls sistemàtic cap al creixement del turisme més àmpliament perseguit per poderosos actors a nivell local, nacional i global simultàniament”. Segons Srnicek (2017) (citat per Fletcher et al., 2019), la resposta social indirecta davant de la crisi del 2008 en el món del turisme va ser l'èxit de plataformes com Airbnb les quals són dirigides per actors **locals**. Es recolza així la idea de Fletcher et al. (2019) de que el creixement turístic també està sent promogut pels actors locals a més dels actors nacionals i globals, havent-hi per tant, una nova via oberta de creixement. Per tal de poder solucionar aquest creixement exponencial s'hauria de fomentar el decreixement turístic (Fletcher et al., 2019). Tal i com apareix en l'article de Fletcher, et al. (2019, p. 10), el títol de la 11ª edició de la Cambra de Ministres de la OMT: “Sobre-turisme: el creixement no és l'enemic, és com ho gestionem”.

La OMT, defineix el terme de “turisme **excessiu**” com “l'impacte del turisme en un destí, o en parts d'aquest mateix, que influeixen excessivament en la percepció de la qualitat de vida dels ciutadans i/o en la qualitat de l'experiència dels visitants de forma negativa” (UNWTO, 2018, p. 4, citat per Fletcher et al., 2019, p. 1745). Autors com Milano, Cheer, i Novelli (2019); Young (1973); Butler's (1980); Doxey (1975) (citats per Fletcher et al., 2019), entre altres parlen de com afecta el turisme excessiu a la societat. Coincideixen en gran trets que el descontentament general afecta tant a residents com a turistes.

Per a poder realitzar aquest decreixement en el turisme, caldrà una transformació radical de la indústria turística i del seu funcionament (Fletcher et al., 2019). El tema del decreixement turístic no deixa indiferents als experts del sector turístic. Doncs hi ha el debat obert de com es poden canviar les estructures econòmiques i l'actual model turístic productiu capitalista per a poder arribar a aconseguir aquesta sostenibilitat de la que es parla. També es qüestionen com aconseguir el decreixement turístic sense posar en perill la **equitat** social (Fletcher et al., 2019). La OMT diu que:

“Les mesures no poden centrar-se només en alterar el nombre de visitants turístics i el comportament dels turistes; també haurien de centrar-se en els agents locals. Garantir que els aspectes positius del turisme siguin visibles i entesos pels residents, cal **entendre** les preocupacions i les queixes dels residents i incloure'ls a l'agenda turística” (UNWTO, 2018, p. 7, citat per Fletcher et al., 2019, p. 1753).

Blanco, defensa la “**desturistificació**” o el decreixement turístic com a un mode de turisme en el que les pràctiques i activitats del sistema i dels turistes, es configuren amb l'objectiu de beneficiar a les comunitats locals i als ecosistemes (Blanco, 2019, citat per Fletcher et al., 2019). Andriotis també proposa donar a conèixer als turistes alternatives i altres models de turisme que necessitin de menys recursos, com per exemple el turisme de motxilla (Andriotis, 2018, citat per Fletcher et al., 2019).

En l'actualitat existeixen moltes maneres de viatjar, algunes amb més luxe i altres amb menys. De fet, alguns turistes encara opten per a viatjar tal i com ho feien en l'antiguitat, amb els transports més **senzills** com bicicleta o fent auto-stop i amb els allotjaments més simples, com en cases rurals o càmpings (Andriotis, 2014, citat per Fletcher et al., 2019). El turisme convencional ha creat nombrosos impactes ambientals a mesura que ha passat el temps.

En l'apartat de “les conseqüències del turisme”, parlàvem de que una proposta popular en els darrers anys per tal de reduir els impactes del turisme ha estat el turisme sostenible i també s'han proposat les anomenades polítiques de desenvolupament sostenible seguint les dimensions mediambientals, socials i econòmiques (Mowforth i Mut, 2016, citat per Fletcher et al., 2019). No obstant, com ja hem comentat, molts autors estan en contra d'aquest concepte de turisme sostenible o desenvolupament sostenible, per exemple, Fletcher i Rammelt (2017), Hickel i Kallis (2019) i Parrique et al. (2019) (citats per Fletcher et al., 2019), creuen que aquest creixement verd es difícil d'aconseguir i a més el turisme excessiu i el seu constant creixement no deixarien d'existir. Per això, segons Fletcher et al. (2019), tal vegada la solució no és promoure el turisme sostenible sinó, canviar el **model** turístic actual i crear un nou sistema polític i econòmic per tal de que el turisme ja no hagi de dependre més d'un creixement constant.

Amb l'entrada del segle XXI, ens hem adonat que molts destins turístics han dut el seu propi desenvolupament al límit fins a veure's obligats a reduir-ne l'activitat turística (Andriotis, 2009, citat per Andriotis, 2014). Seguint aquesta corrent de pensament, Munck i O'Hearn (1999) (citat per Andriotis, 2014) porten sobre la taula una realitat crua, doncs afirmen que en contra del que es pensava explotant els indrets turístics més pobres, prenent ajudar a les comunitats locals, el que s'ha aconseguit realment ha estat augmentar les **diferències** entre rics i pobres.

En l'article d'Andriotis (2014), se'ns proposen varies maneres d'aconseguir el decreixement turístic. Tot comença per a una reducció de la jornada laboral, el que faria que, més gent pogués treballar, es tingués més **temps** per viatjar i en conseqüència es pogués quedar més temps en el destí.

“El repartiment del treball, és a dir, la redistribució del treball entre els empleats i els parats a través de la reducció de les hores de treball en el sector remunerat, també poden reduir l'atur i **redistribuir** la riquesa, si les

hores es redueixen sense pèrdua d'ingressos.” (D’Alisa, Demaria i Kallis 2015, p. 12).

Gràcies al fet de tenir més temps lliure, s’escollirien medis de transport més lents i sostenibles com la bicicleta o el tren i també es farien distàncies més curtes. En definitiva, per a aconseguir el decreixement turístic, s’haurien d’eliminar les comoditats dels viatges occidentals que provoquen impactes negatius en el planeta i reduir la infraestructura turística per a profunditzar més en l’**experiència** del viatge.

“El decreixement és un "projecte de **transformació** socioecològica radical" centrat especialment en una reducció sostenible dels patrons de consum i producció mundials. Està clar que el turisme no només ha d’acceptar el fet que el creixement exponencial s’ha d’aturar, sinó que ha de "decréixer" radicalment d’acord amb models de consum i producció més amplis i sostenibles.” (Büscher i Fletcher, 2017, p. 664, citat per Fletcher et al., 2019, p. 1753)

Recordant les paraules del principi d’aquest apartat de Hall, per a poder combatre els impactes que té i que ha tingut el turisme en l’entorn, ens hauríem d’enfocar en un “turisme d’estat estable”. Aquesta nova tipologia fomenta el desenvolupament del turisme qualitativament, no quantitativament, de manera que hi hauria un flux constant de producció sostenible, que genera qualitat de vida i benestar social (Daly, 2008; Hall, 2009; Khali, 1997, citats per Hall, 2010). Aquest turisme en estat estable o **estacionari** no significa que el nombre de viatges s’hagi de reduir radicalment, sinó que s’haurà d’acabar la internalització de les des-economies externes que fan que tota la societat pagui per les emissions i els costos ambientals provocats per actors privats aplicant de manera total la política de “qui contamina paga” (Hall, 2010). “Els mecanismes per a aconseguir-ho hauran de ser **eficients i suficients** en el seu abast i, sens dubte, utilitzaran les quatre R del consum turístic en estat estacionari: reduir, reutilitzar, reciclar i regular” (Hall, 2010, p. 140). Latouche (2006) (citat per Hall, 2009) reforça la idea dient que els costos dels problemes tant socials com ambientals haurien d’anar a càrrec de les empreses que els creen, és a dir, tal i com diu Hall, aplicar el principi de “qui contamina paga”. Aquesta solució proposada significa haver d’augmentar el control no tan sols en el destí turístic sinó també en el lloc d’origen i en els llocs de pas i també en les empreses de transport. (Hall, 2009).

“Des de la perspectiva del decreixement, les empreses tenen un concepte de **responsabilitat** social que passa d’estar “en deute amb els accionistes” a un més basat en les parts interessades i que inclou als treballadors i a les comunitats en les que es basa en part la seva supervivència” (Hall, 2009, p. 58).

TRANSICIÓ POST-CAPITALISTA CAP AL DECREIXEMENT TURÍSTIC

I com aconseguir un decreixement turístic en una economia capitalista, on el turisme és considerat un instrument de desenvolupament d'aquesta economia i sabent a sobre que el capitalisme va lligat al creixement? (Fletcher et al., 2021). Büscher i Fletcher (2017, p. 651) afirmen que "El turisme no és simplement una pràctica capitalista, sinó que és una pràctica central a través de la qual el capitalisme es sosté a si mateix". Segons Büscher i Fletcher (2017), el turisme està lligat de manera directa a l'acumulació de capital i a la violència estructural i per tant, també afavoreix al capitalisme. Aquest és un del motius, segons Murray (2015) (citats per Fletcher et al., 2019), pel qual durant la crisi del 2008, amb l'objectiu d'aconseguir la recuperació econòmica, es va **estimular** el creixement del turisme. No obstant, Robinson (2008, p. 133) (citats per Fletcher et al., 2021, p. 10) , per tal de cercar una solució a l'actual crisi ambiental diu que el turisme "no ha de ser una activitat capitalista".

En el seu article de l'any 2017, Büscher i Fletcher, basant-se en les idees de Marx (1976) es plantegen com arriba el turisme a convertir-se en **capital** o "valor en moviment". Encara que no es sap amb exactitud quina és la mercaderia de manera exacte en el turisme, si analitzem com es produeix de manera objectiva i aïllada, podem veure que, primer, són necessaris els turistes, els quals són els agents actius per als operadors i proveïdors de serveis i a més són intercanviables i circulants ja que quan viatgen són cossos en moviment. No obstant i encara que segons Marx (1976), el capital comença a formar-se en el moment en el qual hi ha un moviment i un intercanvi de mercaderies, encara no s'ha investigat com el turisme es converteix en capital per sí mateix i quin tipus de violència exerceix per a fer-ho (Büscher i Fletcher, 2017), ja que a més dels turistes en moviment, el sector del turisme compta amb molts altres elements, entitats i agents actius inclosa la pròpia naturalesa que serveix de paratge per exercir l'activitat turística (Briassoulis, 2002, citats per Büscher i Fletcher, 2017).

Segons autors com Fletcher (2011b), Andrews (2014) o Philips (2004) (citats per Büscher i Fletcher, 2017), el turisme exerceix **violència** física directa, mentre que Devine (2014) i Nordstrom (2004) (citats per Büscher i Fletcher, 2017), entre altres, contradiuen aquesta afirmació dient que la violència que exerceix el turisme és estructural. Aquest tipus de violència pretén crear terror i por, inèrcia política, jerarquies de dominació, cohibició, control de la força, etc (Nordstrom, 2004, citats per Büscher i Fletcher, 2017).

"L'acumulació de capital a través del turisme sol funcionar com una forma de violència estructural en sí mateixa. Aquesta acumulació dona lloc a altres formes de violència estructural en termes dels **costs** socials i medi ambientals que imposa en els llocs que opera"[...] "El turisme com a capital no tan sols produeix sistemàticament desigualtats, residus i "espais d'excepció", tres formes integrades de violència estructural tant per als éssers humans com per a la naturalesa no humana, sinó que també

s'aprofita d'aquestes formes de violència per a oferir noves experiències turístiques" (Büscher i Fletcher, 2017, p. 653).

Per a relacionar en un context capitalista amb la mercantilització, Büscher i Fletcher (2017), es basen en l'anàlisi de Castree (2003) sobre els elements bàsics de la **mercantilització**. Aquest autor n'estableix sis principis: privatització, alienabilitat, individualització, abstracció, valoració i desplaçament (per a saber-ne més, veure Castree, 2003, p. 279-283). A partir d'aquests principis, veiem una clara mercantilització del turisme amb la privatització (quan les instal·lacions utilitzades per al servei turístic són propietat privada) i la valoració (quan el valor intrínsec i el valor d'ús d'una activitat turística provoquen un canvi monetari). No obstant, l'alienabilitat del turisme és més difícil de trobar ja que en moltes ocasions, els productes turístics són la pròpia natura, llocs concrets o són produïts pels propis venedors pel que és difícil separar el producte turístic de manera física i moral dels seus venedors. Si que podríem trobar productes alienables relacionats amb el turisme com postals, recordatoris, experiències creades, etc. La individualització i abstracció d'alguns productes turístics com la cultura d'una societat, un element situat en un lloc públic, entre altres, és quasi impossible ja que aquesta característica implica que la mercaderia pugui ser comprada, venuda i utilitzada i a més requereix homogeneïtat amb altres productes. En aquests casos, cal abstenir-se de la realitat tots aquests elements i generalitzar-los. Finalment, el darrer element de la mercantilització segons Castree (2003) és el desplaçament, el qual fa que les mercaderies ocultin la realitat i els perjudicis que aquestes mateixes ocasionen. En el turisme, aquesta característica és clara ja que la societat actual no veu més enllà del propi gaudi negant els seus efectes negatius. (Büscher i Fletcher, 2017).

"El turisme es converteix en capital quan el **valor** generat a través del procés de mercantilització comença a circular per a convertir-se en un procés dinàmic (i desigual) pel qual els doblers o recursos s'inverteixen per a generar més doblers o recursos" (Büscher i Fletcher, 2017, p. 655, 656)

Kallis (2018) (citada per Fletcher et al., 2019) defensava que una transició més enllà del capitalisme no voldria dir entrar en un estat de no creixement sinó que per a això, caldria canviar el model de les institucions i de la pròpia vida amb el post-capitalisme com a base. Autors com Büscher i Fletcher (2017), Higgins-Desbiolles (2010) o Fletcher, i Rammelt (2017) (citats per Fletcher, 2019), recolzen aquesta idea de turisme en un àmbit de decreixement i de post-capitalisme i proposen idees com des-privatitzar el sector, evitar l'intercanvi amb acumulació de capital, internalitzar els costos ambientals i socials de la producció, promoure la propietat comuna, etc. Tal i com expliquen Fletcher et al. (2019, p. 11), "apostar pel post-capitalisme no és, per descomptat, assumir que el simple fet d'allunyar-se del capitalisme és suficient per a invertir el creixement turístic". "Això implica **redissenyar** els objectius del turisme per transformar-lo d'un instrument al servei de l'acumulació i la reproducció del capital a un que promogui

la salut, el benestar i el desenvolupament personal, així com el pensament crític.” (Fletcher et al., 2021, p. 11)

Si bé és cert que la proposta d'un turisme post-capitalista no ha estat investigada en profunditat ni posada a prova, Higgies-Desbiolles (2020) (citada per Fletcher et al., 2021), proposa **socialitzar** el turisme per tal d'implicar els pobles i les comunitats locals i Fletcher et al. (2021) recorda que aquesta mesura requereix d'una gestió a nivell estatal. Per tal de poder obtenir el suport de l'Estat en el decreixement, D'Alisa i Kallis (2020) (citada per Fletcher et al., 2021) ens recorden que l'Estat està format per distintes forces amb distintos interessos que formen una sola entitat, així Wright (2019) (citada per Fletcher et al., 2021) proposa utilitzar el propi Estat capitalista per a promoure el no capitalisme.

D'aquesta manera Wright (2019) (citada per Fletcher et al., 2021) idea una sèrie d'estratègies, en total cinc, per a combatre el capitalisme, finalment descarta l'estratègia de destruir el capitalisme ja que la considera poc realista i engloba les altres quatre (desmantellar el capitalisme, domesticar el capitalisme, resistir al capitalisme i fugir del capitalisme) en una sola, anomenada l'estratègia d'**erosionar** el capitalisme. Aquest anàlisi i les distintes estratègies són utilitzades per a idear el turisme post-capitalista (Fletcher et al., 2021).

Discussió de resultats

Hem començat aquest treball plantejant la següent pregunta: Què és el primer que se'ns ve al cap quan parlem de decreixement? I de decreixement turístic?

A partir del primer apartat titulat decreixement, podem dir de manera resumida que el decreixement és una corrent de pensament dins l'àmbit econòmic, polític, social i medi ambiental que s'ha plantejat com a **solució** davant dels impactes del creixement massiu de producció realitzat pels éssers humans. Així, proposa produir i utilitzar només el necessari per a sobreviure, és a dir realitzar una disminució controlada del consum de recursos i d'energia per tal de mantenir el benestar social i a la vegada controlar el benestar de la natura.

En els següents apartats del treball veiem que aquesta corrent crítica que l'ésser humà i les societats en general dominades principalment per una cultura capitalista, prioritzen el tenir més per a estar “**millor**”, encara que això afecti a la Terra i a les generacions futures, en lloc de tenir el suficient per a estar bé i amb pau amb l'entorn. Tornant a la frase anterior, m'agradaria recalcar que he posat entre cometes la paraula “millor” ja que segons el que hem llegit i també segons el meu pensament, realment, aquesta societat que vol més i més no arriba a estar mai bé. S'ha creat una il·lusió i una falsa sensació de satisfacció ja que, una vegada que la persona aconsegueix allò que volia, el fet d'estar conforme dura relativament poc doncs en el moment en que sorgeix l'oportunitat de millorar el que ja té, la insatisfacció torna a sortir a llum. Si traslladem aquest escenari a tota la societat en general obtenim la situació actual de creixement descontrolat el

qual provoca una forta crisi ambiental i fa que solucions com el decreixement siguin absolutament necessàries.

Si bé és cert que la inconformitat forma part de la **condició** humana que ens domina, crec que amb esforç, construint nous hàbits de sostenibilitat, consumint i produint tan sols el necessari, fent el bé per a la societat i per la natura i cercant l'equitat per a tots, entre moltes altres coses, aquesta condició natural es pot canviar. De la mateixa manera, les institucions i la seva gestió també s'han de transformar per a aconseguir entre tots (poble i institucions) un decreixement controlat i beneficiós per a la Terra. Si no es produeix aquesta modificació o com l'hem anomenada en el treball, aquesta transició, tindrà lloc una situació d'escassetat en la que s'haurà de disminuir el consum de manera forçada, descontrolada i provocant una catàstrofe mundial.

Podem dir després de tot que hi ha dues corrents que cerquen salvar el medi ambient però que tenen visions diferents de com fer-ho. Per una part, tenim tots els autors que hem mencionat com Hall, Latouche, Fletcher, Wright, D'Alisa, Georgescu-Roegen, entre altres, els quals defensen el decreixement tal i com l'hem explicat, com a solució per a combatre els impactes de la societat damunt el medi ambient i per a assegurar que les generacions futures disposen dels mateixos recursos dels quals nosaltres hem disposat. Aquests autors no contemplen l'**opció** de créixer més ja que creuen que no podem solucionar l'actual situació amb més creixement innecessari i proposen realitzar una transició des dels governs fins a la pròpia societat que impliqui canviar els nostres hàbits reduint el consum d'energia i produint només el necessari per a viure. Per altra banda, institucions com la OMT o els propis Governos, creuen que es pot créixer de manera sostenible, només cal gestionar el sector de manera diferent i no contemplen aturar la producció.

Però la meua pregunta és com es podria aconseguir créixer sense seguir generant impactes nocius per a la natura que després repercutiran damunt els nostres recursos provocant encara una crisi més forta. Tots els beneficis econòmics que ara s'obtenen amb la producció en massa, es revertiran en un futur per la falta de recursos fent que haguem de decreixer de manera forçada i **descontrolada**. Com digué Hall (2010, p. 134) "Des d'una perspectiva neoclàssica, una economia és sostenible si el valor de la producció econòmica no disminueix amb el temps", i aquest no és el nostre cas, doncs a mesura que anem produint, estem esgotant els únics recursos dels quals disposem fent que la producció en un futur sigui inviable.

Ha quedat clar també, que el turisme provoca nombrosos impactes tant ambientals com socials. De fet, com he dit, Hall i Lew (2009) diuen que el primer que cal fer és reconèixer aquests impactes reals, tant positius com negatius. No obstant, la gent no vol deixar de viatjar i en conseqüència, és impossible **aturar** aquesta indústria. Segons Ostrom, és molt difícil aturar el turisme i impedir que la gent viatgi, la realitat és que hem d'anar més enllà i posar solucions des de la

moralitat de cada un i la seva consciència sobre el que consumeix i per a què ho consumeix (Ostrom et al., 1999, citat per Hall, 2009). Un clar exemple de la resiliència d'aquest sector és que malgrat la pandèmia per la COVID-19, Balears i molts altres destins turístics, encara que amb molta menor mesura, han seguit rebent turistes. Balears rebé un total de 3.115.071 turistes l'any 2020 i un total de 8.676.464 el 2021 (Ibestat, 2022). Per aquest motiu, de cada vegada més autors coincideixen en que és necessari decreïxer ja que, com que no podem aturar aquesta activitat, el que s'haurà de fer és canviar la manera d'executar-la, aplicant polítiques de decreixement i de sostenibilitat. Després de tot, pareix ser que els impactes del turisme en el medi ambient a nivell global no es poden eliminar definitivament.

Segons la meua manera de pensar, crec que hauríem d'estar oberts a totes les **solucions** possibles davant de la crisi ambiental. És a dir que, el nostre objectiu final hauria de ser decreïxer, tant turísticament com en general, però, ja que pot ser una transició llarga i difícil, el camí per a aconseguir-ho pot estar marcat per alternatives com turisme sostenible, turisme alternatiu, turisme comunitari, turisme pro-pobre, eco-turisme, turisme basat en la naturalesa, consum ètic, programes de consum de productes locals, programes de conscienciació de la societat, canvis de mentalitat en els Governos, etc (Hall i Lew, 2009; Gossing i Hall, 2006, citats per Hall, 2009).

Dins el pla de turisme sostenible enfocat a una economia estable, trobem també conceptes com "consum lent" i "producció eficaç". No obstant, cal tenir en compte que el consum lent i el fet d'augmentar el temps de vida dels productes pot provocar una recessió econòmica però també una major **eficàcia** i suficiència (Jackson, 2005; Cooper, 2005, citats per Hall, 2009). En el sector del turisme aquest mateix concepte es traduiria com a viatges de curta distància (locals) o viatges de llarga distància però de més durada (Hall, 2009). Aquestes noves mesures en el turisme podrien fer que alguns destins situats a llargues distàncies dels seus principals mercats emissors es vessin negativament afectats ja que la gent viatjaria de manera més local i les línies aèries i altres empreses de transport de llargues distàncies també es podrien veure perjudicades (Gössling et al., 2010, citat per Hall, 2010,).

Una proposta que també hem sembla molt bona és la que hem mencionat de Fletcher et al. (2019) que diu que s'hauria de crear un sistema de **contracció i convergència** on, aquelles classes i països del Nord disminueixin l'ús d'energia i la producció, estant involucrats així en un decreixement i els del Sud tinguin un creixement controlat.

A les Illes Balears i en altres indrets del món s'han començat a aplicar algunes polítiques per a decreïxer. En el cas de les Balears, dia 11 de febrer del 2022 s'aprovava un nou decret llei, el Decret Llei de Circularitat i Sostenibilitat Turística 3/2022 que afavoreix de manera directa el decreixement turístic. Es tracta d'una nova llei que, entre altres normatives, prohibeix la creació o adquisició de noves

places turístiques i a més, bloqueja la borsa de places. Francina Armengol, la presidenta de les Illes Balears, defensa i corrobora que cal prioritzar la **qualitat** davant de la quantitat. També, la planta hotelera de les Illes haurà d'aplicar un pla de circularitat, és a dir que s'hauran d'aprofitar al màxim els recursos dels quals es disposa i mantenir-los el màxim temps possible dins l'economia, allargant-ne la seva vida, reutilitzant-los i reduint també la producció de residus (González, 2022; Canalís, 2022; Ortiz, 2022). Tal i com digué Hall (2008) (citada per Hall, 2009), s'hauria d'intentar crear un sistema circular per tal de poder realitzar un consum sostenible entorn al turisme i evitar l'actual sistema lineal que el que fa és produir residus i utilitzar un excés d'energia:

“Degut als impactes del turisme en la qualitat del medi ambient, el turisme està subjecte a alguna cosa semblant a la “tragèdia dels comuns” de Hardin (1968), segons la qual el lliure accés i la demanda il·limitada d'un recurs natural finit acaben per condemnar estructuralment el recurs per la seva sobreexplotació” (Hall, 2009, p. 52).

Una altra mesura implementada per les Balears inclosa en la nova Llei de Turisme dicta que els establiments hotelers estaran obligats a oferir mínim un 3% de producte local. L'actual Conseller de treball, comerç i indústria de les Illes Balears, Iago Negueruela, afirmava “La nostra economia no pot ser circular si no incorporem el sector primari” (Hosteltur, 2022).

Cloenda

Tot això, em genera **preguntes** que han quedat sense respondre i que podrien ser objecte d'una futura investigació. Aquestes preguntes són: Quin és el següent pas per a poder decreixer turísticament en les Balears? Quines seran les accions dels futurs governs de les Balears en aquest sentit? Cap a quin sector haurien d'anar enfocades les noves polítiques de decreixement de les Illes Balears? i està realment la societat, tant de Balears com de la resta de països desenvolupats, conscienciada i disposada a realitzar un canvi dràstic en els seus patrons de producció i per tant de consum per a poder decreixer i així pal·liar la crisi socio-ecològica?

Com a conclusió i aportació final, podria dir que llegint els articles, en moltes ocasions m'he sentit angoixada i he hagut d'aturar de llegir davant de la **realitat** que em mostraven els textos. Doncs he pogut veure quins són els impactes que ha creat l'ésser humà i que tristament segueix creant la societat de consum d'avui. Així he vist l'autèntica necessitat de cercar una solució.

En un principi, sense saber molt del tema, em creava indecisió i confusió ja que pensava que si reduïm les hores de treball i produïm menys, tal vegada hi hauria més pobresa. Una vegada he fet tota la investigació, he vist que no es podria aplicar el decreixement en la societat actual pel model de gestió que realitzen les institucions en aquests moments i, precisament era aquest l'error que jo cometia a l'hora d'entendre el moviment. El que aquesta visió planteja és que cal canviar

les institucions cap a un post-capitalisme i després es podria aplicar el decreixement sense que hi hagués cap conseqüència econòmica negativa. També crec que tots els països desenvolupats haurien de començar a implementar polítiques de decreixement en el turisme i en tots els altres sectors tal i com està fent Balears ja que la necessitat de decreixer afecta a tot el planeta en general i a tota la societat. Tot i que a curt termini, els impactes del creixement i del consum són poc visibles, a llarg termini, tal i com indica el sisè informe del Grup Intergovernamental d'Experts sobre el Canvi Climàtic (IPCC), si no hi posem solució immediata, poden tenir conseqüències desastroses. En el seu darrer informe, l'IPCC afirma que en les pròximes dues dècades l'escalfament global serà d'1,5 °C (2,5 °F) o més i que aquesta situació tindrà com a conseqüència una major pèrdua de vides, biodiversitat i infraestructura. Per això, remarquen la urgència de prendre mesures d'adaptació a aquest canvi climàtic i a la vegada, aconseguir reduccions ràpides i pronunciades de les emissions de gasos d'efecte hivernacle (Secretaria del IPCC, 2022).

Bibliografia i Web-grafia

Andriotis, K. (2014): Tourism development and the degrowth paradigm, Journal No 13, of Middlesex University Business School, 37-45 UDC:338.48

Büscher, B. i Fletcher, R. (2017) Destructive creation: capital accumulation and the structural violence of tourism, Journal of Sustainable Tourism, 25:5, 651-667, DOI: 10.1080/09669582.2016.1159214

Canalís, X. (2022). Moratoria en Baleares que prohíbe nuevas plazas turísticas desde ya. Hosteltur. Abstrct de https://www.hosteltur.com/149812_moratoria-en-baleares-que-prohibe-nuevas-plazas-turisticas-desde-hoy.html

D'Alisa, G., Demaria, F. i Kallis, G. (2015). Degrowth: A vocabulary for a new era. Abingdon: Routledge.

Decret llei 3/2022, d'11 de febrer, de mesures urgents per a la sostenibilitat i la circularitat del turisme de les Illes Balears, publicat al BOIB núm. 22, de 11 de Febrer de 2022, pp. 7937-5016

Fletcher, R., Blanco, A., Blázquez, M., Cañada, E., Murray, I. i Sekulova, F. (2021): Camins cap a un turisme postcapitalista, Sèrie informes en contrast, núm. 18, 2021, Barcelona, Alba Sud.

Fletcher, R., Murray, I., Blanco, A., i Blázquez, M. (2019) Tourism and degrowth: an emerging agenda for research and praxis, Journal of Sustainable Tourism, 27:12, 1745-1763, DOI: 10.1080/09669582.2019.1679822

González, T. (2022). Baleares y una ley para la circularidad. Contenido, plazos y sanciones. Hosteltur. Abstrct de https://www.hosteltur.com/149879_baleares-y-una-ley-para-la-circularidad-contenido-plazos-y-sanciones.html

Gorz, A. (1972). Proceedings from a public debate organized by the Club du Nouvel Observateur. Paris: Nouvel Observateur, 397.

Hall, M. (2009) Degrowing Tourism: Décroissance, Sustainable Consumption and Steady-State Tourism, *Anatolia*, 20:1, 46-61, DOI: 10.1080/13032917.2009.10518894

Hall, M. (2010) Changing Paradigms and Global Change: From Sustainable to Steady-state Tourism, *Tourism Recreation Research*, 35:2, 131-143, DOI: 10.1080/02508281.2010.11081629

Hickel, J. (2020): What does degrowth mean? A few points of clarification, *Globalizations*, DOI: 10.1080/14747731.2020.1812222

Hosteltur (2022). Baleares obligará a los establecimientos a ofrecer un 3% de producto local. Abstré de https://www.hosteltur.com/151402_baleares-obligara-a-los-establecimientos-a-ofrecer-un-3-de-producto-local.html

Ibestat (2022). Turistas con destino principal las Illes Balears por periodo y país de residencia. Obtingut el 9 d'Abril del 2022. Ibestat. Abstré de https://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/043d7774-cd6c-4363-929a-703aaa0cb9e0/ed5d4d88-cb17-46bd-b7b0-29fbaa5dba19/es/l208002_n101.px

Kallis, G. i March, H. (2014): Imaginaries of Hope: The Utopianism of Degrowth, *Annals of the Association of American Geographers*, DOI: 10.1080/00045608.2014.973803

Ortiz, C. (2022). Nueva Ley Turística en Baleares: los planes de circularidad. Hosteltur. Abstré de https://www.hosteltur.com/comunidad/004985_nueva-ley-turistica-en-baleares-los-planes-de-circularidad.html

Secretaria del IPCC. (2022). Comunicado de prensa del IPCC. Cambio climático: una amenaza para el bienestar de la humanidad y la salud del planeta.